

Edirne Ağzı*

Oğuzhan Durmuş**

Edirne Ağzı

Edirne bir geçiş bölgesi olması nedeniyle, bu bölgenin ağzı Türkiye diyalektolojisi içinde önemli bir konuma sahiptir. Bölgede yerli ağzının yanında Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya göçmen ağzıları da kullanılmaktadır. Eldeki yazı, Edirne yerli ağzını araştırmayı konu edinmiştir.

Anahtar Kelimeler Ağzibilim, Edirne Ağzı, Rumeli Ağzıları.

The Dialect of Edirne

Owing to having been a transition area Edirne has a special importance within Turkish dialectology. The area in question includes not only the native dialect of Edirne but also some immigrant dialects like Greece, Bulgaria, Rumania, former Jugoslavia as well. The article on hand aims to research native dialect of Edirne thoroughly.

Key Words Dialectology, Turkish dialect of Edirne, dialects of Rumelian.

Bu makaleye esas olan malzemeler, Türk Dil Kurumu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin araştırma ödeneği kullanılarak merhum arkadaşım Mecdet Mansuroğlu (ö. 27.08.1960) ve öğrencilerimizden Konur Ertop ile birlikte Trakya'da yaptığımız diyalektolojik alan gezisinde, 1959 eylülünde Edirne'de derlenmiştir.

Edirne, -antik Hadrianopolis- Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki en önemli şehridir. Meriç Nehrinin üzerinde Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarında bulunmaktadır. Nüfusu, 34.000'dir¹. Edirne'de yaşayanların büyük bir bölümünü, 1912'deki Balkan Savaşı'ndan bu yana Balkan ülkelerinden gelen göçmenler oluşturur. Küçük bir azınlık da olsa, hala yerli aileler bulunmaktadır. Edirne'de çeşitli miktarlarda birbirine katılmış değişik ağzlar kullanılmaktadır. Böyle bir

* Bu makale "The Turkish Dialect of Edirne", *American Studies in Altaic Linguistics*, Vol.: 13, California, 1962, s. 45-69'da yer alan İngilizce aslından çevrilmiştir.

** Araş. Gör., Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. oguzdur@yahoo.com

¹ "Çevirenin Notu" 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre Edirne Merkez İlçe nüfusu 119.298'dir. Bakınız <http://www.edirne.gov.tr/genelbilgiler/nufus.htm> 04.01.2003 03:05

durum içinde yerli ağzı yok olmakla karşı karşıyadır. Edirne yerli ağzının tamamen göçmen ağızlarının içinde kaybolması muhtemelen uzun bir zaman almayacaktır.

Bizim temel amacımız, bir taraftan Edirne ve doğusunda Bulgar sınırına yakın bir başka şehir olan Kırklareli'nin yerli ağzı, diğer taraftan da Balkan göçmen ağızları ile ilgili çalışmalar yapmaktır. Edirne'de yerli ağızların yanında Niğbolu (Bulgaristan), Kırcaali (Bulgaristan) ve Dinler (Makedonya) ağızları ile ilgili çalışmalar yapma imkanına sahip olduk. Başlangıçta üçümüz tek elden çalıştık. Edirne, Niğbolu ve Kırcaali ağızlarının gramatikal özellikleri aynı çizgide kurulmuştur. Fakat sonra çalışmayı uygun bölümlere ayırmaya karar verdik: Mansuroğlu kendisi için, Edirne ağzına has kelimeleri ve deyimleri derledi, bense çalışmamı Dinler ve genel göçmen ağızları üzerinde yoğunlaştırdım. Çalışmanın bölümlenmesi Kırklareli'nde de sürdü. Mansuroğlu yerli ağzıyla meşgul olurken, ben de yaşlı bir göçmenin yardımıyla Kumanova (Makedonya) ağzı üzerine çalışmalar yaptım.

Bu diyalektolojik alan gezimiz üzerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisinde bir rapor yayınladık.² Gezi sonucu topladığımız malzemelerin bir kısmı benim Dinler³ ve Kumanova⁴ ağızları üzerine yazmış olduğum makalelerde ve Mansuroğlu tarafından Edirne⁵ ağzının bazı sözdizimsel özellikleri üzerine yazılmış olan makalesinde ayrıntılı olarak ele alındı. Mansuroğlu, Edirne ağzının gramatikal özellikleri hususunda da bir makale hazırlayacaktı. Ama ne yazık ki, erken vefatı ona, bu planını gerçekleştirmesinde izin vermedi. Bu nedenle, ilk niyetimin aksine, bu konuyu kendi kayıtlarım ve notlarım esasında ayrıntılı olarak ele almaya karar verdim.

Varna⁶ ve Razgrad⁷ ağızları üzerine makalelerimin yayımlanmasından sonra, Balkan Türk ağızları araştırmaları üzerine bir ilgi uyandı ve iki genç Macar Türkolog Kazanlık⁸ ve Rodop bölgesi⁹ ağızları üzerine yazdıkları makaleleri yayınladılar. Ancak bu konuda en önemli yayın "*Zur Einteilung der Türkischen Mundarten Bulgariens*"¹⁰ (Bulgarische Akademie der Wissenschaften), Sofia 1956" başlıklı, Julius Németh'in çalışmasıdır. Németh, Balkan ağızlarını Doğu ve Batı olmak üzere iki gruba ayırır. Bu bölümlene çizgisi, Lom-Sofya-Köstendil hattı

² J. Eckmann ve M. Mansuroğlu, "1959 yılı Trakya dialektoloji gezisi raporu" TDED IX [= İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi] . 113-118 [1959]

³ János Eckmann, "Dinler "Makedonya" Türk Ağzı" TDAYB [Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten] s. 189-204 (Ankara-1960)

⁴ János Eckmann, "Kumanova (Makedonya) Türk Ağzı" Gyula Németh Armağanı (Ankara 1962)

⁵ Mecdut Mansuroğlu "Edirne Ağzında Yapı, Anlam, Deyim ve Söz Dizimi Özellikleri" TDAYB s. 181-187 (1960)

⁶ Johann, Eckmann, "Die Türkische Mundart von Varna" KCsA 3 144-214 (1941)

⁷ J. Eckmann "Razgrad Türk Ağzı" Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar s. 1-25 (Ankara 1950)

⁸ Suzanne Kakuk "Le Dialect Turc de Kazanlyk I" AOH 8. 167-187, 241-311 (1958)

⁹ G. Hazai "Les Dialects Turcs du Rhodope" AOH 9. 205-229 "1959", 10. 187-229 (1960).

¹⁰ "Çevirenin Notu" Türkçesi: "Bulgaristan Türk Ağızlarının Sınıflandırılması Üzerine" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1980-1981*, s. 113-167, Ankara-1983.

boyunca Ege denizi sahiline kadar uzanır. Bu tasnife göre Edirne ağzı Doğu grubuna aittir. Németh tarafından saptanan, Batı grubunun en göze çarpan özellikleri, (kelime sonunda ı, u, ü yerine i: *alti, buldi, köpri, öldi*; -miş, -muş, -müş ekleri yerine -miş: *almış, okumış, ölmüş*; bazı durumlarda i > ı: *benım, verdim, evinde*; g'nin korunması: *agac, begen-*; şimdiki zaman eki -yor yerine -y: *yapay, istey*) Edirne ağzında bulunmaz.

Sözü edilen raporda, kaynak kişiler ve çalışma metotları hakkında yeteri kadar bilgi verildiğinden bunları bu yazıda tekrarlamak gereksizdir. Yalnızca şunu belirtmek isterim ki, Edirne ağzında tek tek söylenişleri Standart dilden farklılıklar içermez. Farklılıklar yalnızca çeşitli fonetik değişimlerde kendilerini gösterir.

* * *

Bu yazıda kullanılan fonetik işaretler: ā, ē, ī, ī, ū, ū =uzun ünlüler; ä: = iki ya da daha fazla sesbirimin erimesi sonucu ortaya çıkan uzun açık e'yi gösterir. *ördä*: < ördeğ. g', k', l' = kalın ünlülü kelimelerde ön damak ünsüzü g, k, l.

Ses Bilgisi

Ünlüler

1. Aşağıdaki kelimedede, y ünsüzü, a ünlüsünün daralıp ı'ya dönüşmesine neden olur: *sacıyā / sacayā* “sacayağı”. y'nin (ve ğ=y) daraltıcı etkisi, yukarıdaki durumun yanında, kök hecede e ünlüsü üzerinde daha sık olarak görülmektedir: *biyen-* “beğen-”, *diy-* “değ-”, *diynek* “değnek”, *giyik* “geyik”, *iy-* “eğ-”, *iyer* “eyer”, *liyen* “leğen”. ey>ī hadisesi, e>i durumunun beraberinde getirdiği bir sonuç olarak da bu başlık altında incelenebilir. “Bkz. § 23 b.” a>ı ve e>i daralmalarının belirli fiil biçimlerinde yazı diline oranla daha az sıklıkta meydana gelmesine dikkat edilmelidir: *başlayan, isteyen, başla(y)alım, iste(y)elim* “bazen başlı(y)alım, isti(y)elim”. Gelecek zaman ekindeki c'nin a/e>ı/i durumu üzerindeki etkisi için § 33'e bakınız.

2. Yazı dilindeki e, aşağıdaki örneklerde i ile karşılır: *patatis* “patates”, *tomatis* “domates”

3. Kök hecesinde o/ö olan birkaç kelime, çoğunlukla ğ, h, v (ve f<v), y yanında daralarak u/ü olur:

o>u : *bū-* / *buv-* “boğ-”, *buva* “boğa”, *buvaz* “boğaz”, *dū-* / *duv-* “doğ-”, *dūra-* “doğra-”, *dūru* “doğru”, *kufa* “kova”, *kū-* / *kuv-* “kov-”, *kuvala-* “kovalala-”, *kuvan* “kovan”, *lūsa* “loğusa”, *puvaça* “poğaç”, *suuk* “soğuk”, *suvan* “soğan”, *tunuk* “donuk”, *tuum* “tohum”, *ū-* / *uv-* “ov-”, *uva* “ova”, *yuurt* “yoğurt”; ö>ü : *büle* “böyle”, *bür* “böğür”, *dū-* / *düv-* “döv-”, *düven* “döven”, *güde* “gövde”, *güüs* “göğüs”, *kü* “köy”, *sū-* / *süv-* “söv-”, *süle-* “söyle-”, *süüt* “söğüt”, *şüle* “şöyle”, *tübe* “tövbe”, *üle* “öyle”, *ülen* “öğle”, *üren* “öğren-”, *üü-* / *üv-* “öv-”, *üün* “öğün”, *üür* “öğür”, *üüt-* “övüt-”

4. Diğer taraftan, standart dilde ü'ye sahip olan birkaç kelimedede, ö ile karşılaşmaktayız: *ebegömeç* “ebegümeçi”, *ör-* “ürü-”, *yörü-* “yürü-”; Arapça kelimelerde de: *höcere* “hücre”, *hökümat* “hükümet”, *hörmət* “hürmet”.

5. Dudak ünsüzlerinin yanında yuvarlaklaşma: *avcu* “avcı”, *boba/buba* “baba”, *bu-mümkün* “bi-mümkün, imkansız”, *büber* “biber”, *cuvan* “civan”, *marzufan* “marzıvan”, *popara* “papara”, *popaz* “papaz”, *sabur* “sabır”, *suvazla-* “sıvazla-”, *yövmiye* “yevmiye”

6. Aşağıdaki örneklerde, dudak ünsüzlerinin yanında düzleşme görülmektedir: *bılaş- /bulaş-* “başla-”, *çamır* “çamur”, *çıbık / çıbuk* “çubuk”, *fikāra* “fukara”, *fitā* “futa, önlük”, *hamır* “hamur”, *kabık* “kabuk”, *kalbur* “kalbur”, *misandıra* “musandıra”, *mutlaka* “mutlaka”, *pamık* “pamuk”, *sabın* “sabun”, *tavık* “tavuk”, *yāmır* “yağmur”, *yımurcak* “yumurcak”, *yumurta* “yumurta”, *zabın* “zebin”

7. Önses ünlü türemesi *urba / uruba* “ruba”, ve *Urum* “Rum”; iç ses türemesi *sıçıra-* “sıçra-” ve *titire-* “titre-” kelimelerinde görülmektedir.

8. Ünlü düşmesi. Vurgusuz orta ünlü bazen düşer. “iç ses düşmesi”. Standart dilde bilinen örneklere eklenebilecek kelimeler: *Emne* “Emine”, *Haççe* “Hatice”, *hātra* “hatıra”, *ilerki* “ileriki”, *pelvan* “pehlivan”, *salver-* “saliver-”, Bunlardan başka, gelecek zaman eki -yacak / -yecek eki de iç ses düşmesine uğrar: *yarayacak* “yarayacak”, *işleyecek* “işleyecek”, *eskiyecek* “eskiyecek”. *kapitan* “kaptan” örneğinde iç ses düşmesi meydana gelmez. Gövde sonunda: *ör-* “ürü-” ve *ebegömeç* “ebegümeçi” sözcüklerindeki -i aslında bir iyelik ekidir. Sandide ilk kelimenin son ünlüsü, ikinci kelimenin ilk ünlüsü tarafından içine çekilir. *Alā* “Ali ağa”, *arzet-* “arzu et-”; *Haççānım* <*Haççe anım “Hatice hanım”, *Karaç* “Karaağaç, Edirne'nin bir dış semti”, *ul āç* “ulu ağaç”

9. Benzeşme

a) İlerleyici benzeşme: a-e > a-a : *bahça, bāça* “bahçe”; a-i > a-ı : *hayın* “hain”, *mācır* “muhacir”; a-u > a-ı : *barut* “barut”; e-a > e-e : *mere* “mera”; i-a > i-e : *kirez* “kiraz”; o-e > o-a : *şoşa, sosa* “şose”; ü-ey > ü-ü : *Zübüde* “Zübeyde”; ü-u-u > ü-ü-ü : *üç bücük* “üç buçuk”. Kalın sıralı gövdelerden sonra enklitlik –ken ekinde ilerleyici benzeşme meydana gelir: *tarladaykan* “tarladayken”, *okurkan* “okurken”. Ancak söz konusu ekin benzeşmeye tabi olmamış şekilleri de kullanılmaktadır.

b) Gerileyici benzeşme: e-a > a-a : *naap-* “ne yap-”; e-u > a-ı : *zabın* “zebin”; i-a > i-a : *civan* “civan”; i-e > e-e : *member* “mimber”; u-ü > ü-ü : *büün* “bugün”; ü-a > u-a : *mubāre* “mübarek”

c) İlerleyici ve gerileyici benzeşme: i-a (> i-e) > e-e : *sefte* “siftah”; i-a-i > i-a-ı : *İsmayıl* “İsmail”

10. Benzeşmezlik

a) İlerleyici benzeşmezlik: a-a > a-e : *Fatme* “Fatma”, *kaleş / kalaş* “galoş”; a-a > a-ı : *hantıl* “hantal”; a-o > a-e : *kaybel-* “kaybol-”; e-e > e-a : *mesk'an* “mesken”; e-i > e-ü : *nergüs* “nergis”; o-u-u > o-ı-ı : *bondırık / bonduruk* “boyunduruk”

b) Gerileyici benzeşmezlik: a-a-a > e-e-a : *remezan* “Ramazan”; e-e > i-e : *kirevis* “kereviz”; u-a > ü-a : *mûtar* “muhtar”; ü-i > u-i : *hur(r)iyet* “hürriyet”

c) İlerleyici ve gerileyici benzeşmezlik: a-a-a > a-i-a : *arkıdan* “arkadan”; e-c > e-i-e : *mesile* “mesele”; e-e-e > i-e-i : *kirevit* “kerevet”

11. Kalınlık-incelik sırasının değiştirilmesi: *misir* “mısır”

Ünsüzler

12. Ünsüz değişimleri:

a) Tonsuzlaşma: b > p : *pin-/bin-*, *maşrapa* “maşraba”; c > ç : *pençere* “pencere”; d > t : *tâ* “daha”, *tefter* “defter”, *teste* “deste”, *tolu* “dolu”, *tunuk* “donuk”, *tüş-* / *düş-*, *çetik* “çedik”; g > k : “çedik”; g > k : *kayrı* / *gayrı*; v > f : *arzufal* < *arzuval* “arzuhal”, *kufa* “kova”, *marzufan* “marzıvan”; -z > -s : *üveris* “överiz”

b) Tonlulaşma: p > b : *bınar* “pınar”; t > d (ilk harfi ünlü ile başlayan bir ek gelen kelime gövdelerinde): *aflad-ı* < *aflat* “ahlat”, *annad-ır* “anlat-”, *kaynad-ır* “kaynat-”, *otlud-uyus* “otlat-”, *üüd-üyom* “öväüt-”, *yürüd-en* “yürüt-”; k > g : *gavas* “kavas”; Ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde kelime gövdesinde tonsuz bir ünsüzden sonra tonlulaşma olmaz: *çok-al-* “çoğal-” [geçişsiz], *erkek-i*, *giik-i* / *giig-i* “geyik-i” [belirtme hali eki] örneğinde nöbetleşme vardır.; s- > z- : *zümbül* “sümbül”

c) Başka değişimler: c > z : *mezliş* “meclis”, *razon* “racon”; f > h : *mühtü* “müftü”; f > p : *payton* “fayton”; ğ > v : *buva* “boğa”, *buvaz* “boğaz”, *sıva* < sığa “sığ yer”, *suvan* “soğan”; h > f : *farı-* < harı- “yorgun ol-”, *aflat* “ahlat”, *çufa* “çuha”, *sarfoş* “sarhoş”; k > t : *petmez* “pekmez”; l > n : *nor* “lor”; n > m : *âferim* “aferin”, *namkör* “nankör”; r > l : *bâlim* “bari”, *güleş* “güreş”; r > n : *kadan* “kadar”; s > ş : *mezliş* “meclis”; v > m : *mefat* “vefat”; y > l : *kalver-* / *kolver-* “koyver-”; y > r : *perke* “peyke”

13. Ünsüz benzeşmeleri

a) İlerleyici benzeşme: ml > mn : *memneket* “memleket”; nl > nn : *anna-* “anla-”, *dinnen-* “dinlen-”, *samannık* “samanlık”; sb > sp : *tospâ* “tosbağa”; ş-s > ş-ş : *şemşiye* “şemsiye”, *şoşa* “şöse”

b) Gerileyici benzeşme: ln > nn : *annı* “alnı”, *yannız* “yalnız”; md > nd : *şindi* “şimdi”; sb > zb : *üzbaş* < *üzbaş “üstbaş”; sl > zl : *dürüzlük* < *dürüstlük “dürüstlük”, *mapuzluk* < *mapusluk “mahpusluk”; ş-s > s-s : *sosa* “şöse”; tç > çç : *Haççe* < *Hatçe “Hatice”; ts > ss : *yassı* “yatsı”; yş > şş : *Aşşe* “Ayşe”

Sandide, kelime sonundaki tonsuz ünsüz, müteakip kelimenin ilk ünlüsü ya da tonlu bir ünsüzün etkisi altında tonlulaşır. Bu durum da gerileyici bir benzeşmedir: *âc* “ağaç” *aşıla-*, *üç büçük* “üç buçuk”, *seped* “sepet” *dolusu*, *sığ* “sık” *elden*, *ekmeg* “ekmek” *yok*, *mapuz* “mahpus” *yat-*, *dürüz* “dürüs < dürüst” *ol-*, *patatiz* “patates” *var*, *günej* “güneş” *duvar* “doğar”. Ayrıca ilk kelimenin son harfi

veya takip eden kelimenin ilk harfi h ünsüzü ise, ünsüz düşürülür: *met* “meth < medh” *et-*, *maf* “mahf < mahv” *et-*, *üç afta* “hafta”

14. Ünsüz benzeşmezliği

a) İlerleyici benzeşmezlik: ç-ç > ç-ş : *çepiş* “çepiç”

b) Gerileyici benzeşmezlik: nc > mc : *karımca* “karınca”; n-n > l-n : *filcan* “fincan”; r-r > l-r : *belber* “berber”, *lüzg’ar* “rüzgâr”, *melmer* “mermer”

15. Göçüşme: l-n > n-l : *nâlet* “lanet”; rv > vr : *devriş* “derviş”

16. Türeme “ikincil” ünsüzler bazen kelime başı veya ortasında görülmektedir: h- : *hadam* “adam”, *hambar* “ambar”, *helbette* “elbette”, *horman* “orman”; y- : *yedir* “esir”, -n- : *fırsant* “fırsat”. *bâlim* “bari”, *belkim* “belki”, *bilem* “bile”, *illem* “ille”, *mêrsem* “meğerse”, *sankilim* “sanki+li” ve “sanki+li” ve *yôsam* “yoksa” örneklerinde görülen kelime sonu -m ünsüzünün fonolojik bir olay olmadığı burada kaydedilmelidir.

17. Ünsüz düşmesi: Bazı ünsüzler, takip eden fonemin herhangi bir etkisi olmaksızın düşerler: h- > ø : *aykır-* “haykır-”, *epten* “hepten”; -h- > ø (ünsüzden sonra): *Ferat* “Ferhat”, *merâmet* “merhamet”, *mütiş* “müthiş”, *şüpe* “şüphe” vb.; -k > ø : *mübâre* “mübarek”; y- > ø : *etiş-* “yetiş-”

Diğer taraftan ğ, h, k, v ya da y ünsüzlerinin iki ünlü veya bir ünsüzden önce düşmesi bitişikteki ünlüde uzama gibi birtakım değişmeler meydana getirir.

18. ğ düşmesi: Edirne Ağzında, tonlu arka damak sızıcı ünsüzü ğ (=ɣ) ve ön damak sızıcı ünsüzü ğ (=ɣ=y) telaffuz edilmemektedir. Bitişikteki ünsüz ya bir bağlayıcı ünsüz oluşturmakta ya da -sonradan kısabilirse de- eriyerek uzun ünlü oluşturmaktadır.

Art damak ünsüzü ğ:

ağ > ā : bağ > bā, dağ > dā; ağa > ā / a : āç “ağaç”, *kurbā* “kurbağa”, *saksan* “saksağan”; ağı > aa / ā : *baaşla-* “bağışla-”, *bām* “bağım”, *bayā* “bayağı”, *çār-* “çağır-”, *kırā* “kırağı”, *oklā* < “ağza ait oklağı” “oklava” istisna *buzak* “buzacağı”, *yapak* “yapağı”; ığa > ıa / aa : *bondırta* < *bondırığa “boyunduruğa”, *sandaa* “sandığa”; ığı > ıı / ı : *sırtmaç* “sığırtmaç”; oğ > ū : *dūru* “doğru”; oğu > uu : *suuk* “soğuk”; uğ > ū : *ūrat-* “uğrat-, kov-”; uğa > aa : *çocaa* “çocuğa”; uğu > uu / ū : *çocuum* “çocuğum”, *ürsuz* “uğursuz”

Ön damak ünsüzü ğ:

eğ > ē / ä : e : *feslen* “fesleğen”, *mêrsem* “meğerse”, *ördä*: “ördege”; eği > ä : eşä: “eşege”, *ördä:n* “ördeğın”; eği > ei : *deil* “değil”; eği > ī / i : *dirmen* “değirmen”, *dîşik* “değişik”; iğ > ä : beşä: “beşiğe”; iği > ii : *süledii* “söylediği”; öğü > üü / ū : *būr* “böğür”, *süüt* “sögüt”; üğ > ä : *düdä*: “düdüğe”; üğü > üü / ū : *düüm* “dügüm”, *zür̄t* “züğürt” eğ, iğ ve öğ için bkz. §23b.

19. h düşmesi

a) Ünlüler arasındaki bir h ünsüzü düştüğünde, takip eden ünlü bazen kısalan bir uzun ünlü meydana getirir. Ya da bazen y ünsüzünün araya girdiği bağlayıcı bir ünsüz“hiatus” meydana getirir.

aha > aa / ā / a : *malle* “mahalle”, *paalı* “pahalı”, *raat / rāt* “rahat”; ahi > ā : *İbrām* “İbrahim”; ehi > ei : *şeit* “şehit”; iha > aa / ā : *nasaat / nasāt* “nasihat”, *nāyet* “nihayet”; ohu > uu / ū : *lūsa* “lohusa”, *tuum* “tohum”; uha > ā : *mācir* “muhacir”, *mārebe* “muharebe”

Ünlü çarpışması durumunda bazen y araya girer: *sāyi* “sahih”, *leyim* “lehim”, *reyin* “rehin”

b) Bir ünsüzden önce düşen h ünsüzü uzun bir ünlüye uzunluk verir. Diğer taraftan sonradan bir kısalma da olabilir:

ah > ā : *kāve* “kahve”, *tāta* “tahta”; eh > ē : *Mēmet* “Mehmet”; ih > ī : *īlamur* “ıhlamur”; oh > ō : *pōça / pohça* “poğaç”; uh > ū / ū̄ : *mūterem* “muhterem”, *mūtar* “muhtar”; üh > ū̄ : *mūtü / mühtü* “müftü”, *Zūre* “Zühre”

c) Bir ünsüzden sonra (Bkz. § 17). Sandide: *bir afta* “bir hafta”

d) Kelime sonunda (h’den önceki ünlüde değişiklik yoktur.): *kade* “kadeh”, *saba* “sabah”, *tembi* “tembil”, *tespi* “tespilh” vb. Üçüncü tekil kişi iyelik ekiyle: *kadesi / kadeyi* “kadehi”, *sabāsi* “sabahi”, fakat *tembi* “tembil”, *tespii* “tespili”

20. k düşmesi seyrek: *anca* “ancak”, *mubāre* “mubarek”. Bir ünsüzden önceki k bazen eriyip önündeki ünlüyle kaynaşır. *brāmam* “bırakmam”, *ēşi-* “ekşi-”, *yōsam* “yoksa”, *yūsek* “yüksek”. Ancak bu düşme - dı, - miş ve – sa eklerinden önceki gelecek zaman eki –ecek / -acak’da düzenli olarak görülmektedir. *olacādı* “olacaktı”, *gelecā:miş* “gelecekmış”, *yapacāsa* “yapacaksa”, *görecā:se* “görecekse”

eki > ey : *ötey* “öteki” *gün*

21. n düşmesi “ağızslaşma” yalnızca *işalla* “inşallah” ve *niçi* “niçin” kelimelerinde görülür.

22. v düşmesi e, o, ö (> u, ü)+ünsüz arasında meydana gelir. v eriyip önündeki ünlüyle kaynaşarak uzun ünlü şekline döner.

ev > ē : *Tēfik* “Tevfik”; ov > ū : *kūdu* “kovdu”; öv > ū̄ : *gūde* “gövde” (Bkz. § 3)

23. y düşmesi

a) İki ünlü arasında y ünsüzü düşerse, ünlü çarpışmasına yol açar.

aya > aa : *oynaalim* “oyneyalım”; ıya > ıa : *oynalım* “oyneyalım”; eya > aa : *naaptı* “ne yaptı”; eya > ea : *beaz* “beyaz”; eye > ee : *yimeelim* “yemeyelim”; iye > ie : *yielim* “yiyelim”

b) Bir diftongun ikinci unsuru olarak y, önündeki ünlüyle eriyip kaynaşarak -sonradan kısalabilme ihtimali de olmakla birlikte- bir uzun ünlü şekline değişir.

ay > ā : *arabālan* “arabayla”, *kābel-* / *kaybel-* “kaybol-”; ey > ī / i : *hībe* “heybe”, *kīf* “keyf”, *Mīrem* “Meryem”, *pīnir / pinir* “peynir”, *sīrek* “seyrek”, *sīret-* “seyret-”, *tīze* “teyze”, *Zīnep* “Zeynep”, *zitin* “zeytin” eğ (> ey) ī de bu başlığa aittir: *īrek* “eğrek” iy > ī : *gözīlen* “gözüyle”, Aynı şekilde iğ (=iy) > ī : *īri* “iğri, eğri”, *īne* “iğne”; öy > ū / ü : *būle* “böyle”, *kū* “köy”, *sūle-* “söyle-”, *şūle* “şöyle”, *ūle* “öyle”. İlaveten öğ (=öy) > ū̄ : *ūlen* “öğlen”, *ūren-* “öğren-”; üy > ū̄ : *tū* “tüy”

24. Arap sesleri hemze “ء” ve ‘ayının “ع” telaffuzlarının başarısızlığı da ünlü çarpışması ile sonuçlanır: *naḫaa* < nāfi‘a “nafia”, *saat* < sā‘at “saat”. Ünlü çarpışmasında araya hem v hem de y eklemesi olabilir. Ya da varolan iki ünlünün eriyip kaynaşması bir uzun ünlü meydana getirebilir: *suval* “su‘āl”, *duva* “du‘ā”; *hayin* < hā‘in “hain”, *İsmayıl* < İsmā‘il “İsmail”, *reyis* < re‘is “reis”, *şeriyat* < şerī‘at “şeriat”. İki ünlünün kaynaşmasıyla da: *mūsāde* < mūsā‘ade “müsaade”.

25. Ünsüz kümelenmesi: Son seste st içeren kümelenme daima yalınlaştırılır: *aptes* “abdest, aptest”, *dürüs* “dürüst”, *mes* “mest”, *serbes* “serbest” gibi. Kelime ortası üç ünsüzlü kümelenmeler de yalınlaşma eğilimindedirler: *çifçi* “çiftçi”, *üzbaş* “üst baş”. Diğer örnekler: kr > r : *alçarak* “*alçakrak”; ls > s : “önündeki ünlünün uzaması yoluyla”: *bāsıra* “balsıra” “Karş. §§17, 21”

26. Hece düşmesi: *bondırık* / *bonduruk* “boyunduruk”, *nassın* “nasılsın”, *Sülman* “Süleyman”, *şincikin* < *şimdicikin “şimdicik”

27. Eskicilik: *alma* “elma”, *amuca* “amca”, *câzu* / *câzu* < *Orta Farsça* “cazu”, *guruş* “kuruş”, *kardaş* “kardeş”, *kurşum* “kurşun”, *tolu* “dolu”, *ur-* “vur-”

Şekil Bilgisi

Ad Çekimi

28. Adların çekimi standart dildekinden farklı değildir. Yalnızca k veya h ile biten kelimeler, ilgi, yönelme ve belirtme hallerinde §§18 ve 19’da tartışılan değişimlere maruz kalırlar.

Yalın Hal: *tabak*, *sandık*, *çocuk* “erkek çocuk”, *ördek*, *beşik*, *düdük*, *kade* “kadeh”, *saba* “sabah”

İlgi Hali: *tabān* “tabağın”, *sandun* “sandığın”, *çocuun* / *ün* “çocuğun”, *ördä:n* “ördeğin”, *beşin* / *İN* “beşiğin”, *düdüün* “düdüğün”, *kade(y)in* “kadehin”, *sabān* “sabahnın”

Yönelme Hali: *tabaa* / *ā*, “tabağa”, *sandıa* / *aa* “sandığa”, *çocaa* “çocuğa”, *ördä:* “ördeğe”, *beşä:* “beşiğe”, *düdüä:* “düdüğe”, *kade(y)e* “kadehe”, *sabā(y)a* “sabaha”

Belirtme Hali: *tabā* “tabağı”, *sandı* “sandığı”, *çocuu* “çocuğu”, *ördä:* “ördeği”, *beşii* “beşiği”, *düdüü* “düdüğü”, *kade(y)i* “kadehi”, *sabā(y)ı* “sabahı”

Bunlardan başka: *dā* “dağ, orman”, *dān* “dağın”, *dāya* “dağa”, *dāyı* “dağı”, *dāda* “dağda”, *dādan* “dağdan”; *kū* “köy”, *kūün* “köyün”, *küve* “köye”, *küyü* “köyü”, *kū* “köy”, *küde* “köyde”, *küden* “köyden”.

29. -lar / -ler çokluk ekinin son ünsüzü r den sonra, iyelik eklerinin tek veya daha fazla heceli çeşitlerinde ortaya çıkan bir bağlayıcı ünlü geliyorsa, r eriyip önündeki ünlüyle kaynaşarak bir uzun ünlü oluşturur: *tabaklāmıs* “tabaklarımız”, *köpeklā:nis* “köpekleriniz”. Diğer taraftan bu şekillerin izlediği bağlayıcı ünlünün düştüğü biçimler de vardır: *tabaklarmıs*, *köpeklernis*.

30. İyelik eklerinin kalıplaşmış kullanımı: *hepsimis* “hepimiz”, *hepsininis* “hepiniz”

Fiil Çekimi

31. Fiillerin çekimleri standart dildeki biçimlerden açık olarak farklılıklar gösterir. Farklılıklar yalnızca şimdiki zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve istek kipinde bulunmaktadır.

32. Şimdiki Zaman çekiminin eki *-y1 / -yi / -yo / -yu / -yü*'dür. Bu eklerin kullanımıyla ilgili olarak var olan bir kural görülmemektedir.

1. teklik kişi: *arayım / arıyorum* "arıyorum", *bulamıyorum* "bulamıyorum", *biliyorum* "biliyorum", *bilmeyim* "bilmiyorum", *yolluyum* "yolluyorum", *süleyum* "söylüyorum", *görüyum* "görüyorum"

2. teklik kişi: *arayusun* "arıyorsun", *bulamıyorsun* "bulamıyorsun", *biliyorsun* "biliyorsun", *bilmeyisin* "bilmiyorsun", *yolluyusun* "yolluyorsun", *süleyusun* "söylüyorsun", *görüyüsün* "görüyorsun"

3. teklik kişi: *aray1* "arıyor", *bulamıy1* "bulamıyor", *biliy1* "biliyor", *bilmey1* "bilmiyor", *yolluy1* "yolluyor", *süly1* "söylüyor", *görüy1* "görüyor".

1. çokluk kişi: *arayıs* "arıyoruz", *bulamıyıs* "bulamıyoruz", *biliyıs* "biliyoruz", *bilmeyıs* "bilmiyoruz", *bilemiyos* "bilemiyoruz", *geliyos* "geliyoruz", *yolluyıs* "yolluyoruz", *süleyıs* "söylüyoruz", *görüyüs* "görüyoruz"

2. çokluk kişi: *arayusunus* "arıyorsunuz", *bulamıyısınus* "bulamıyorsunuz", *biliysinis* "biliyorsunuz", *yolluyusunus* "yolluyorsunuz", *süleyusunus* "söylüyorsunuz", *görüyüsünüs* "görüyorsunuz"

3. çokluk kişi: *arayılar / arayular* "arıyorlar", *bulamıyular* "bulamıyorlar", *biliyeler* "biliyorlar", *yolluyular* "yolluyorlar", *süleyular* "söylüyorlar", *görüyüler* "görüyorlar"

33. Gelecek zaman:

1. teklik kişi: *yapacam / yapıcām* "yapacağım", *gelecām / gelicām* "geleceğim", *koycam* "koyacağım", *tanıycām* "tanıyacağım", *yapmaacam* "yapmayacağım"

2. teklik kişi: *yapacan / yapıcan* "yapacaksın", *gelecän / gelicän* "geleceksin", *koycan* "koyacaksın", *tanıycan* "tanıyacaksın", *yapmaacan* "yapmayacaksın".

3. teklik kişi: *yapacak / yapıcak*, *gelecek / gelicek*, *koycak*, *tanıycak*, *yapmaacak*

1. çokluk kişi: *yapacās / yapıcās*, *gelecä:s / gelicä:s*, *koycās*, *tanıycās*, *yapmaacās*.

2. çokluk kişi: *yapacānus / yapıcānus*, *gelecä:nis / gelicä:nis*, *koycānus*, *tanıycānus*, *yapmaacānus*

3. çokluk kişi: *yapacaklar* vb.

§ 20'de dikkat çekildiği gibi, *-ecek / -acak* gelecek zaman ekinin *-k* ünsüzü, *-dı*, *-miş* ve *-sa* eklerinden önce önündeki ünlüyle eriyip kaynaşarak uzun ünlüye yol açar: *koycādı* "koyacaktı", *isteycä:di* "isteyecekti", *koycāmış* "koyacakmış", *isteycä:miş* "isteyecekmiş", *koycāsa* "koyacaksa", *isteycä:se* "isteyecekse"

34. Öğrenilen geçmiş zaman: *almışım, almışın, almış, almışık / almışıs, almışınıs, almışlar*

35. İstek Kipi:

1. teklik kişi: Ünlü ile biten bir kelime gövdesi, bağlayıcı ünlü almaz. *arayam* “arayayım”, *isteyä:m* “isteyeyim”, *yörüyä:m* “yürüyeyim”. Ünsüz ile biten kelime gövdesinin durumu standart dile göre farklılık göstermez.

1. çokluk kişi: *araalım / arı“y”alım* “aroyalım”, *istemeelim / istemi“y”elim* “istemeyelim”

36. Zarf-Fiil

a) Enklitik –ken eki kalın ünlülü bir kökten sonra –kan şekline dönüşür. “bkz. § 9a”. Bu ek bazen –kana / -kene biçimlerinde görülmektedir: *yoldaykan“a”* “yoldayken”, “yoldayken”, *evdeyken“e”* “evdeyken”. *Ben yolda giderkene yanımdan geçti.*

b) –dän / -dä:n ve –dıcän / -dicä:n / -ducän / -dücä:n zarf-fiil ekleri öncelik bildirir. *anası öldä:n / öldücä:n ev ona kaldı. üzümü sattän / sattıcän këveye gitti.*

c) –dına / -dine / -düna / -düne zarf-fiilleriyle sebep ifade edilir: *hava suug oldüna evde kaldım. Yāmır yādına derz içerde yapılmıştır. Bunu çoğ işittime unutmam.*

d) –nca / -nce zarf-fiili hala arkaik olarak “-e dek, -e kadar” anlamında kullanılmaktadır. *sen gelince ben bekleycäm.* Diğer taraftan –ncaya kadar, standart dildeki –nca / -nce zarf-fiili anlamında kullanılmaktadır. *pençereden bakıncaya kadar kızanı gördüm.*

Zarflar

37. Zarflar standart dildekilerden farklıdır: *alat acele, artıkın, artıklayın, bi-mutlak, epten / hepten, ilk peşin, onuştan, sönacîma*, vb. “Bkz. Sözlük”

Edatlar

38. a) İle edatı –(y)lan / -(y)len biçimlerinde görülür: *allan* “al ile”, *yeşillen* “yeşil ile”

b) Gösterme edatı: *te* “Bkz. Sözlük”

c) Cevap edatları: *bilem, helbette, illem, zati.* “Bkz. Sözlük”

d) Bağlaçlar: *bālim, be ... be, belkim, demekkili, mērsem, sankili“m”, yōsam* “Bkz. Sözlük”

e) Ünlemler: *ābe!, abo!, bā / baa!, be!, hū!, mari!, yāu!* “Bkz. Sözlük”

SÖZLÜK

ābe!, **abo!**: seslenmek için kullanılır.
abuz ambak: şçama sapan
ācı: ağabey
acık, acıkn: çok az, *acıkn ekmek* “bir parça ekmek”
āç: ağaç
āferim: aferin, bravo
aflat: ahlat, yaban armudu
akman: akşın, albino
Alā: Ali ağa
alat acele: çok acele
alettirik: elektrik
alma: elma
Āmet: Ahmet, erkek adı
amuca: amca
ānam bak-: düşmanca veya yüzünü ekşiterek bakmak
anca: ancak
anız: anız, biçilmiş ekinin yerde kalan sapları
anna-: anlamak
annaştır-: uzlaştırmak, anlaştırmak
āpap: ahbap
aptes: abdest
āret: ahiret, öteki dünya
ārı-: ağrımak
arkıdan: arkadan
artıkın: artık
artıklayın: artık
arz et-: arzu etmek, istemek
arzufal: dilekçe
Aşşe: Ayşe, kadın adı
atlabaç: buz üstünde kayma

avcu: avcı
ayakça dur-: ayakta durmak
ayaktaş: arkadaş, yoldaş
aykır-: haykırmak, çağırarak, seslenmek
azmak: nehrin su bastığı alan
bā: bağ, üzüm bağı **bām**: bağım
bā, baa: elbette, tabii
baaşla-: bağışlamak
bacalık: fırın, kuzine
bāça: bahçe
bakırācı: bakraç, bakır kova
bālim: bāri
balkan: dağlık orman, ağaçlandırılmış dağ
balkız: şimşek **balkız oynuyu**: şimşek çakıyor
baltacı: baltacı, ağaç kesici
bāsıra: balsıra, yaprakların üzerinde oluşan bir tür küf
bayā: bayağı
be: hey! *Defol ordan be kızan*
be ... be: hem ... hem de *be hekimiydi, be hocasıydı*
beaz: beyaz
belber: berber
belkim: belki
bezaz: bezzaz, manifaturacı
bılaş-: bkz. bulaş-
bınar: pınar
bi kere: bir kere
bibi: hindi
bilekçe: kelepçe
bilem: bile

bi-mutlak: kesinlikle
bi-mümkün: imkansız
bin-: 1. binmek, 2. çık-; tırman-; *āca bin-, kucāna bin-, merdivene bin-, sıra üstüne bin-*
biyen-: beğenmek
boba: baba
bölüg “< bölük” börçük: bölük pörçük, parça parça
bölüg börçük et-: bölük pörçük etmek, parça parça etmek
bū- / buv-: boğmak
buba: bkz. Boba
bukadan: bu kadar
bulaş-: başlamak *ārımā bulaştı*
bu-mümkün: bkz. bi-mümkün
burā: buraya
burayı bak!: buraya bak
buva: boğa
buvaz: boğaz
buzak: buzağı
büber: biber
büçük: buçuk, yarım, *üc bücuk*
büle: böyle
būr: böğür
büücenek: büyükçer
büün: bugün
büünkü: bugünkü

candarma: jandarma
cāzi, cāzu: cadı
cıvan, cıvan: cıvan
cuvap: cevap

çāla: çağla, yeşil badem
çamır: çamur
çantı: saçak
çap: köşe
çapa kaz-: çapalamak
çapar: çok açık renk saçlı, mavi gözlü “kimse”
çār-: çağırmaq
çardak: çardak
çeki: sıkıntı, aksilik, dert
çenese: konuşkan, çenebaz
çepiş: çebiç, bir yaşında keçi yavrusu
çetik: yün terlik

çevele: çevaliye, derin sepet
çıbık, çıbuk: çubuk, ince dal
çıkırınca: dolambaçlı; atlı karınca
çi: çiğ, pişmemiş, *yemā:n çiyisi*
çitme: çifte, at, eşek ve katırın arka ayaklarıyla vuruşu, tekme
çocuk: erkek çocuk
çokal-: çoğalmak
çokçana: çok miktarda
çufa: çuha

dā: dağ, orman, ağaç
damla: parça **bi damla:** bir parça, **bir damlacık:** bir parçacık örneklerinde.
dāvetlen-: davet edilmek
deil: değil
demekkili: demek ki
devrisi gün: ertesi gün
derviş: derviş
dinnen-: dinlenmek, istirahat etmek
dirmen: değirmen
dışık: değişik *dışık konuş-*
dışindirik: gem
diy-: değmek, ulaşmak; “bir” değer etmek *diyer*
diynek: değnek
donca gez-: üzerinde yalnızca don varken gezmek
dū- / duv-: dođmak
dūma: dođma
dūra-: dođramak
dūramacı: dođramacı, marangoz
dūrdan dūriya: dođrudan dođruya
dūru: dođru, direkt
dūru dūrūs: dođru dūrüst
duva: dua
dū- / dūv-: dövmeç
dūme: düğme
dūrūs: dūrüst, namuslu **dūrüz adam:** namuslu adam
dūrüzlük: dūrüstlük, namusluluk
dūven: döven
dūzen: alet, araç

ebegömeç, ebegömeci: ebegümeci
eer, ēr: eđer

Emne: Emine
epten: Bkz. Hepten
etiş-: yetişmek
eyvā: eyvah
farı- “Karş. Eski Türkçe arı-”: yorgun olmak, yorul-
Ferat: Ferhat
feslen: fesleğen
fıkāra: fukara, fakir
fırsant: fırsat
fıta: futa, önlük, peştemal
fidî: hindi yavrusu
filcan: fincan

gavas: kavas
giik: bkz. giyik
gīnik: güzel giyinmiş
giyik: geyik
gözen: tavşan yavrusu
guruş: kuruş
gūde: gövde
güleş: güreş
gūüs: göğüs

Haçcānım: Hatice Hanım
Haççe: Hatice
hadam: adam
hamata tavık: ufak tavuk
hambar: ambar
hamır: hamur
hantıl: hantal
hātra: hatıra
hayın: hain
helbette: elbette
hepten: hepten, bütünüyle
hımkir-: sümkürmek
hiştin-: sessiz olmak
hibe: heybe
horla-: hor görmek, azarlamak
horman: orman
höcere: hücre
hökümat: hükümet
hörmet: hürmet
hū: hey!
huriyet, hurriyet: hürriyet

İlamur: ıhlamur
İsmayıl: İsmail

İbrām: İbrahim
içirik: yastık ya da döşeklerin içine doldurulan pamuk veya bez parçaları
ii: iğ, kirmen
iilik: iyilik
iitmen: eğitmen
iki tekerlekli: bisiklet
ilerki gün: diğer gün
ilk peşin: evvela, ilk önce
illem: tamamen, kesinlikle
İne: iğne
İrek: sığırların sulanma ve dinlenme yeri
İrekle-: inekleri sulamak ve dinlendirmek
isla “< Arapça işlāh”>: iyi, güzel, hoş
işalla: inşallah
itilāf: ihtilāf
iy-: eğmek, bükmek
iyer: eyer, semer

kaba kuşak: kabadayı
kābel: bkz. kaybel-
kabık: kabuk
kadan: kadar
kadanak: olduğu kadar
kade: kadeh
kalaş, kaleş kundura: galoş, lastik yakkabı
kalbır: kalbur
kalğı-: atlamak, sıçramak
kalver-: bkz. kolver-
kapitan: kaptan
kār: kahır
Karaç: Karaağaç, Edirne'nin bir dış semti
kardaş: kardeş
karımea: karınca
kārlan-: kahırılanmak, üzülmek
kavag “< kavak” **at-:** takla, parende atmak
kāve: kahve, kahvehane
kaybel-: kaybolmak
kayrı: gayrı, bundan böyle
kırā: kırığı
kırma: melez, kırma
kızan: çocuk
kızancık: küçük çocuk

kîf: keyif
kirevis: kereviz
kirevit: kerevet
kirez: kiraz
kokar: tembel, miskin, uyuşuk
koİver-: koyvermek, bırakmak
kopça: düğme
koyak: güzel, hoş, iyi *davulun sesi uzaktan
 koyag gelir, koyak tarla*
kū- / kuv-: kovmak
kufa: kova
kulaksa-: dinlemek, dikkat et-
kumpir: patates *kumpir ocā gibi
 kaynamak.*
kurbā: kurbağa
kurşum: kurşun
kuvala-: kovalamak
kuvan: kovan
kū: köy

lāna: lahana
leyim: lehim
lingir lingir gül-: kıkır kıkır gülmek
lūsa: loğusa
lüzg'ar: rüzgar

mācır: muhacir
mafet-: mahvetmek
mākeme: mahkeme
māk'um: mahkum
māle, malle: mahalle
mālūkat: mahlūkat
Māmut: Mahmut
mapus: mahpus, tutuklu mahpus yat-:
 tutuklu olmak
mapusāne: hapishane
mapuzluk: tutukluluk
mārebe: muharebe
mari: kadınlara seslenmek için kullanılan
 bir sözcük götüş şunu mari; ne bileyim mari
marzufan eş: mankafa, geri zekalı
māsara: muhasara
māsus: mahsus, özgü
maşrapa: maşraba
māyet: maiyet
meci: imece

meciye git-: imece yapmak için gitmek
mefat: vefat
melmer: mermer
member: minber
Mēmet: Mehmet
memneket: memleket
menşur: meşhur
merāmet: merhamet
mere: mera, otlak
mērsem: meğser
mes: mest, ayakkabının içine giyilen deri çorap
mesile: mesele
mesk'an: mesken
metet-: meth etmek
mezliş: meclis
mısandıra: musandıra, yüklük
mıtlaka: mutlaka
minni ol-: yardım etmek
Mîrem: Meryem
misir: mısır
mubāre: mübarek
müterem: muhterem
mühtü: müftü
mūsāde: müsaade
mūtar: muhtar
mütiş: müthiş
mütü: bkz. Mühtü
naap-: ne yapmak naaptın: ne yaptın
nāfaa: nāfia
nālet: lānet
namkōr: nankōr
nargule: nargile
nasaat, nasāt: nasihat
nassin: nasılsın?
nāyet: nihayet
nekadan: ne kadar?
nergüs: nergis
niçi: niçin?
nor: lor

ocācılık: ocakçılık
oklā: oklava
onca: onca, o kadar
onuştan: onun için, bu yüzden
orān "orağın" gagası: orağın keskin noktası

oturukça: oturur şekilde, oturarak
oynatma: içki meclisinde dansöz oynatma

ör-: ürümek
ötey gün: öteki gün

paalı: pahalı
pamık: pamuk
patatis: patates
payton: fayton
pelvan: pehlivan
pençere: pencere
perke: peyke, ağaçtan sıra
petmez: pekmez
pin-: bkz. bin-
pīnir, pinir: peynir
pīnirli poğça: peynirli poğça
pōça, poğça: poğça
popara: papara, peynir çorbası
popaz: papaz
porda “ağız. porta”: çiftçi evlerinin geniş ağaç kapısı
puvaça: bkz. Pōça

raat: rahat
rāle: rahle
rāmet: rahmet, yağmur rāmet yādı: yağmur yağdı
rāt: bkz. raat
razon: racon, kural razon kes-: hüküm vermek
remezan: ramazan
reyin: rehin
reyis: reis

sabın: sabun
sabur: sabır
sacayā, saciyā: saçayağı
saçı: geline verilen düğün veya nişan hediyesi
saksan: saksağan
salata: salatalık, hıyar
salıver-: salıvermek
samannık: samanlık
samsa: geniş dilimlerin inceltilmesi, “tutam, lokma”

sankili, sankilim: sanki
sapı silik: berduş, serser, avare
sarfoş: sarhoş
sāyi: sahi, gerçek, doğru
sefte: siftah, ilk sefer
seftele-: siftah yapmak, ilk defa yapmak
kāveyi kışın daha seftelemedik.
selenti, selinti: selin ya da taşkın akan suyun getirdiği toprak çökeltisi
sepele-: serpmek, serpiştirmek
Serat: Serhat
serbes: serbest
serbezlik: serbestlik
sıçıra-: sıçramak
sıg “< sık” elden: derhal, hemen
sıpıt-: fırlatmak, savurmak
sırtmaç: sığırtmaç
sıva “Orta Osm. sığa” : sığ, derin olmayan
sīrek: seyrek
sīret-: seyretmek
sōna: sonra
sōnacīma: sonra, sonradan
sosa: bkz. şoşa
suu-: soğumak
suuk: soğuk
sual: sual
suvan: soğan
suvat yeri: sığırların sulanma ve dinlenme yeri
suvazla-: sıvazlamak
sū- / sūv-: sövmek
süle-: söylemek
Sülman: Süleyman
sūüt: söğüt

şeit: şehit
şemşiye: şemsiye
şennik: şenlik
şeriyat: şeriat
şıla-: ıslılamak, ışıldamak
şılabı-: ışıldamak
şılabık: parlak, parlayan
şırk su: derisine kadar ıslak
şincikin: bkz. şindikin
şindi: şimdi
şindikin: tam şu anda, az önce
şopar: çingene çocuk

şoşa: şose
şüle: şöyle
şüpe: şüphe

tā: daha bi tā: bir daha
tarana: tarhana
tāta: tahta
tavik: tavuk
tavuşan: tavşan
te: işte
tecribe et-: denemek, tecrübe etmek
Tefik: Tevfik
tefter: defter
tefterdar: defterdar
tekāvüt: tekaüt, emeklilik
telefon çek-: telefon etmek
teste: deste
titire-: titirmek
tize: teyze
tomatis: domates
topsā: toşbağa
tospālık: verimsiz arazi
tolu: dolu “buz”
tunuk: mat, donuk
tuum: tohum
tuzlalık: tuzla
tū: tüy **tüysü:** tüy gibi
tübe: tövbe
tübek’ar: tövbekar
tümbelek: dümbelek
tüş-: düşmek “düş- biçimi daha yaygındır”
ul āç: ulu, uzun ağaç
ūmaç: oğmaç, hamur çorbası
ur-: vurmak *avcu ördä: urdu.*
ūra-: uğramak, ziyaret etmek
ūraş-: uğraşmak, çabalamak
urat-: uğratmak, kovmak
urba, uruba: urba “ruba”, elbise
ürsuz: uğursuz
Urum: Rum
usületle: usulca, dikkatlice
uşak: çocuk
utansak: utangaç
uva: ova
üle: öyle
ülen: öğle, öğlen

üren-: öğrenmek
üret-: öğretmek
üretmen: öğretmen
üü- / üv-: övmek
üün: öğün
üür: öğür, birbirine alışkın
üüt-, üüd-: övütmek
üzbaş: üst baş
velespit: bisiklet, velosipet
verimk’ar ol-: verecek olmak, vermek
 niyetinde olmak
yalama: ukala
yalap salap: acele acele, özensizce
yalazı: yalaz, alev
yāmır: yağmur
yannız: yalnız
yansıla-: yansılama, taklit etmek
yapak: yapağı
yarım yaka: pejmürde, üstü başı yırtık olan
yarım yantalak / yantıak: yarım yamalak
yassı: yatsı
yatık: tahtadan yapılmış su teknesi
yāu: yahu
yayan yapıldak: yaya olarak
yaz-: açmak, ser- **yufka yaz-:** yufka açmak
 örneğinde
yelve: yakalı gömlek
yesir: esir
yımrıcak: yumurcak
yımırta: yumurta
yol çatımı / çatırı: yolun birleştiği yer
yōsam: yoksa
yörüt- / yörüd-: yürütmek gemiyi yörüden
yövmiye: yevmiye
yudum: lokma **bir yudum et:** bir lokma et
 örneğinde
yuurt: yoğurt
yūsek: yüksek
zabın: zebun
zāti: zaten
Zinep: Zeynep
zitin: zeytin
Zübüde: Zübeyde
zümbül: sümbül
Züre: Zühre
zürt: züğürt